

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ (НА ПРИКЛАДІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ).....	7
1.1. Економічна природа та роль фінансових результатів в діяльності банку.....	7
1.2. Доходи, витрати і прибуток – як основні чинники аналізу фінансових результатів банку.....	15
1.3. Класифікація факторів, що впливають на фінансовий результат банку.	30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ (НА ПРИКЛАДІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ АТ «ОЩАДБАНК»).....	36
2.1. Діяльність Ощадного банку України в сучасних умовах.....	36
2.2. Аналіз фінансових результатів діяльності Ощадного банку України.....	42
2.3. Оцінка ефективності фінансової діяльності банку	60
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ФІНАНСОВОЇ УСТАНОВИ (НА ПРИКЛАДІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ АТ ОЩАДБАНК).....	65
3.1. Регресійна економіко-математична модель аналізу рентабельності роботи банку.....	65
3.2. Шляхи підвищення прибутковості банку АТ «Ощадбанк».....	70
ВИСНОВКИ.....	79
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
ДОДАТКИ.....	90

ВСТУП

Ринкова економіка вимагає від українських комерційних банків підвищення ефективності управління банківською діяльністю. Важлива роль у реалізації цієї задачі відводиться аналізу банківської діяльності. З його допомогою виробляються стратегія і тактика розвитку банку, обґрунтовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їхнім виконанням, виявляються резерви підвищення ефективності проведення активних і пасивних операцій, оцінюються результати діяльності банку, його окремих підрозділів.

Таким чином, успішний розвиток і надійність банківської системи України в сформованих економічних умовах багато в чому залежить від постановки в комерційних банках аналітичної роботи, що дозволяє давати реальну і всебічну оцінку досягнутим результатам діяльності банків, виявляти їхні сильні і слабкі сторони, визначати конкретні шляхи вирішення виникаючих проблем. Аналіз фінансової діяльності є основою ефективного управління банком, вихідною базою прийняття управлінських рішень на всіх рівнях фінансового менеджменту.

Аналіз фінансових результатів є основною з частин аналізу фінансової діяльності банківських установ. Завдання аналізу фінансових результатів діяльності комерційних банків визначаються роллю і значенням прибутку банків як джерела формування їх капіталу, а отже, і фактором, що забезпечує стабільність їх фінансового стану, який, в свою чергу, є однією з умов нормального функціонування банків.

Відомо, що, коли в банку будуть «здорові» клієнти, то й банк у такому разі буде процвітати, і навпаки. Але у той же час, якщо банк переживатиме скрутне фінансове становище і не зможе вчасно і повністю виконувати свої зобов'язання, то клієнти такого банку так само можуть істотно постраждати, бо вони зберігають свої кошти на різних банківських рахунках. Варто також

окремо виділити населення країни, чиї заощадження є одним із самих зручних видів банківських ресурсів (тому що це ресурси довгострокового характеру і порівняно недорогі, що сприяє одержанню банком порівняно високого прибутку). Тому держава, будучи за Конституцією України гарантом стабільності в країні (зокрема й у грошово-кредитній сфері), піклується про міць банківської системи. На це спрямовано діяльність такого державного органу як Національний банк України (НБУ), однією з функцій якого і є забезпечення стабільності банківської системи країни.

Актуальність теми даної магістерської роботи полягає в вагомості проведення аналізу фінансових результатів комерційного банку, так як стабільність економіки країни, в значній мірі залежить від стабільності банківських установ, яка в свою чергу визначається оцінкою фінансового результату. Фінансова стабільність банків стає питанням їх виживання, оскільки банкрутство в умовах ринку виступає вірогідним результатом діяльності нарівні з іншими можливостями. Надійність банків має значення не тільки для самих банків, а й для всієї країни в цілому, і, навпаки, банкрутство банків спричиняє збитки їх клієнтів (депонентів): підприємств і населення. Крім випадків кримінальних фінансових операцій, банкрутство банків звичайно є результатом банкрутства промислових і торгових підприємств (клієнтів банку), що у свою чергу викликає руйнування інших промислових і торгових підприємств, оскільки їхні кошти зберігаються на поточних та інших рахунках у банках. Наявність подібних випадків (банкрутств банків) негативно позначається на господарській діяльності всіх економічних суб'єктів, що врешті-решт відбивається і на добробуті суспільства (тому що це супроводжується падінням багатьох макроекономічних показників, таких як валовий внутрішній продукт, життєвий рівень населення країни тощо).

Для визначення надійності (стабільності) комерційного банку, перш за все, аналізують його доходи і витрати, які являються основними показниками результативності фінансової діяльності банку. Адже, чим більшими є доходи

і меншими витрати – тим більшим є прибуток банку і, звісно, більш стабільнішим є банк. Все це обумовлює вибір теми даної дипломної роботи.

Предметом дослідження даної роботи є теоретичні, методичні та практичні аспекти управління фінансовими результатами фінансових установи на прикладі комерційних банків. Об'єктом дослідження в роботі є економічні процеси, пов'язані з управлінням фінансовими результатами фінансових установ. Поглиблені дослідження здійснені за матеріалами АТ «Ощадбанк». До розгляду приймалися дані за останні п'ять років (2013–2017 рр.).

Метою даної роботи є узагальнення і систематизація теоретичних знань щодо існуючих методик аналізу доходів і витрат комерційних банків, а також, обґрунтування та удосконалення методики комплексного аналізу фінансових результатів комерційного банку та розробці практичних рекомендацій щодо її використання з урахуванням вимог національних і міжнародних стандартів та досвіду розвинених країн, а також їх практичне застосування.

Комплексний підхід до реалізації поставленої мети обумовив вирішення таких завдань:

- опрацювання, аналіз та узагальнення досвіду вітчизняної і зарубіжної практики використання методики комплексного аналізу або її окремих елементів при оцінці фінансових результатів діяльності банку;
- вивчення поняття та сутності доходів, витрат і прибутку комерційного банку;
- розгляд основних показників аналізу прибутковості комерційного банку;
- оцінка ефективності діяльності банку і прогнозування його прибутку.

В процесі написання магістерської роботи вивчено та узагальнено праці вітчизняних і зарубіжних вчених, представників економічної та фінансової науки з питань аналізу фінансової діяльності банків, таких як

Ковбасюк М.Р., Кочетков В.М., Коробов Ю.І., Жуков А.М., Івасів Б.С., Савлук М.І., Мороз А.М., Дзюблюк О.В. та ін. При написанні магістерської роботи також користувалися законами та нормативними актами, постановами та положеннями Верховної Ради України, Кабінету Міністрів, Національного банку України, внутрішніми документами АТ «Ощадбанк», науковими монографіями, підручниками, тощо.

Мета і завдання написання роботи визначили її структуру, що складається із вступу, трьох глав і висновків. Перший розділ розкриває теоретичні основи управління фінансовими результатами комерційних банків, визначені значення, завдання та джерела інформації аналізу фінансових результатів. Другий розділ побудований на даних АТ «Ощадбанк» і містить у собі аналіз динаміки й структури фінансових ресурсів банку, а також оцінку системи управління фінансовими результатами. У третьому розділі представлені шляхи вдосконалення системи управління фінансовими результатами банку АТ «Ощадбанк».

ВИСНОВКИ

Ефективне функціонування національної економіки, її розвиток разом з постійним зростанням добробуту населення не уявляється можливим без вирішення завдань забезпечення ефективного функціонування банківської системи та її основних елементів – комерційних банків.

Банк розглядається в магістерському дослідженні як економічна установа зі складною багаторівневою організаційною та фінансовою структурою, що виконує специфічні функції в економіці. Поряд з зовнішніми факторами, що впливають на стан банківської системи України, на розвиток банків за часів незалежності України першочерговий вплив здійснювали і здійснюють особливості системи управління кожним з них. Діюча система управління комерційними банками, ключовим елементом якої виступає аналіз, потребує більш ефективних систем контролю, аналізу та впливу на показники фінансових результатів.

В першому розділі роботи було представлено теоретичне обґрунтування теоретичних засад аналізу фінансових результатів, розглянуті підходи до тлумачення самих термінів «прибуток» та «прибутковість».

Результати проведеного дослідження підтверджують, що фінансовий результат залежить від прибутковості роботи банку, що в свою чергу є результатом ефективної взаємодії кожного компонента системи організації сучасного банку. Зазначено, що кількість коефіцієнтів, які можуть бути використані при аналізі фінансового результату, обмежена лише кількістю рахунків балансу та звіту про фінансові результати, а при поглибленому аналізі – обмежена лише кількістю рахунків бухгалтерського обліку. Було здійснено комплексне дослідження проблем використання основних коефіцієнтів прибутковості в практичній діяльності вітчизняних банків, систематизовано показники оцінки прибутковості та проаналізовано можливості застосування цих підходів в вітчизняній практиці. Доведено, що сучасна практика використання банківського аналізу, вимагає застосування

різноманітних підходів до аналізу серед яких комплексний аналіз відрізняється глибиною дослідження, рівнем деталізації об'єктів аналізу та аналітичних процедур, змістом і кількістю аналізованих показників, спрямованістю на найбільш повну оцінку діяльності банку. З допомогою факторних моделей було доведено недостатність спроб аналізувати діяльність банку спираючись виключно на загальні показники його оцінки. Було досліджено та проаналізовано практичну діяльність банку з допомогою комплексного аналізу в аспекті прибутковості його діяльності. В науковій роботі здійснено комплексне дослідження основних факторних моделі цієї системи, схема її організації, інформаційного забезпечення та основні принципи взаємодії. Доведено, що з допомогою такого підходу до аналізу фінансового результату банку забезпечується всебічна оцінка стану та перспектив розвитку, повноцінна підтримка системи прийняття рішень керівництвом банку.

Дослідження проведено на результатах діяльності публічного акціонерного товариства «Державного ощадного банку України», скорочена назва – АТ «Ощадбанк».

АТ «Ощадбанк» працює на фінансовому ринку з 1991 року.

На сьогодні Ощадбанк єдиний серед українських банків, який має закріплену законом державну гарантію збереження вкладів громадян та їх видачі за першою вимогою. АТ "Ощадбанк" відповідно до структури своїх пасивів, має статус спеціалізованого ощадного банку. Сьогодні послугами банку користуються всі категорії населення, що забезпечує банку провідну позицію на ринку роздрібних банківських послуг України. На сьогоднішній день, банк має суттєві переваги перед комерційними банками у сфері обслуговування населення регіонів країни через розгалужену мережу - понад 6000 установ, де працює майже чверть банківського персоналу України. Організаційна структура Банку включає функціональні підрозділи, відділи та служби, кожна з яких має певні обов'язки.

Проведений на підставі фінансової звітності аналіз структури пасивів та активів АТ «Ощадбанк» свідчить про значні фінансові можливості банку. Звернемо увагу на той факт, що в період фінансової кризи Ощадний банк був одним з небагатьох українських банків, які не мали збитків, що для вкладників банку свідчить про його надійність та забезпечує банку позитивну репутацію.

В цілому, АТ «Ощадбанк» показав такі результати. Активи банку у звітному періоді у порівнянні з попереднім збільшилися на 23235282 тис. грн., або на 11,03%, їх обсяг на 31.12.2017р. склав 233842496 тис. грн. Збільшення активів банку відбулось, в основному, за рахунок росту кредитного портфеля на 8555954 тис. грн, або на 12,97%, збільшення цінних паперів в банку на продаж на 7892275 тис. грн, або на 12,14%, грошових коштів - на 1789479 тис. грн, або на 17,14% та по іншим статтям.

Структура капіталу банку змінилась у бік збільшення частки власного капіталу банку з 7,47% на початок року до 13,36%, на кінець року, та зменшення частки зобов'язань у структурі капіталу з 96,53%, на початок року, до 86,64% на кінець року. найбільшу питому вагу в структурі пасивів займають зобов'язання – хоча і мали вони тенденцію до зменшення. В структурі зобов'язань відбулись значні зрушення, про це свідчить зменшення частки коштів клієнтів з 69,13% на початок року до 64,21% на кінець року. Частка коштів банків мали тенденцію зниження з 26,9%, на початок року до 21,5% на кінець року.

Як свідчить аналіз фінансових результатів діяльності банку, доходи банку збільшилися на 1340610 тис. грн, або на 5,98%. Це сталося завдяки зростанню процентних доходів на 251994 тис. грн, або на 1,29%, комісійних доходів на 1088616 тис. грн. або 37,38%, інші операційні доходи відсутні з 2015 року. Загальне зменшення прибутку до оподаткування на протязі аналізованого періоду складає 39,59%.

Аналіз структури прибутку свідчить про те, що основним джерелом прибутку Ощадного банку є чистий процентний дохід, тобто вкладення в

активи є ефективним, а сума прибутку та його деякий приріст в 2017 році був досягнутий саме за рахунок ефективного управління активами і пасивами.

Досягнення конкурентних переваг і лідируючих позицій АТ «Ощадбанк» на ринку роздрібних послуг має досягатися за рахунок поліпшення спектра, якісних характеристик банківських продуктів, повноти продуктового ряду, наближення інфраструктури банку до користувачів його послуг.

Для того щоб мати дохід, АТ «Ощадбанк» слід інвестувати в першу чергу, в прибуткові галузі економіки та високотехнологічні проекти. Також АТ «Ощадбанк» необхідно систематично вдосконалювати лінійку депозитних продуктів для фізичних осіб; розширювати перелік видів банківських вкладів за рахунок нових видів депозитів, розрахованих на різні групи і верстви населення.

Перевагами АТ «Ощадбанк» є видавання депозити за вимогою вкладників, проведення розрахункових операцій, при цьому зменшуючи тарифи для своїх постійних клієнтів. Але, нажаль, «Ощадбанк» у порівнянні з іншими банками, зменшує інвестиційний потенціал, банк зменшив вкладення у цінні папери. Зосередив кошти у кредитному портфелі, що свою чергу, є більш ризиковим та прибутковим. Банкові можна запропонувати знизити обсяги кредитного портфелю та підвищити небанківські операції, як факторинг, лізинг, з метою зниження ризиків.

При побудові кредитної політики банку увага має приділятися не тільки досягненню максимальної рентабельності кредитних операцій, а й діяльності по створенню та розширенню кола постійної клієнтури, надання допомоги у зміцненні економічного становища клієнтів, розвитку їхньої ділової активності.

Перспективним для АТ «Ощадбанк» є стимулювання розвитку інтернет-банкінгу, оскільки він дозволяє зробити послуги не тільки

максимально зручними для клієнтів, але і економічно ефективними для банків.

Також з метою підвищення якості обслуговування приватних осіб в дистанційному режимі комерційному банку можна запропонувати впровадити послугу «Мобільний банкінг».

АТ «Ощадбанк» треба звернути увагу на такий продукт, як кредити на споживчі потреби населення, що є дуже вигідним як для клієнтів, так і самого банку.

В рамках розвитку методики комплексного аналізу нами досліджена і запропонована до використання модель проведення факторного аналізу як основи системи оцінки ефективності та раннього реагування. При цьому, враховується вплив максимально можливої і доцільної кількості факторів, які розкривають природу формування того чи іншого значення прибутковості банку, дають можливість максимально ефективно, миттєво реагуючи на зміни зовнішнього та внутрішнього середовищ, керувати ефективною діяльністю банку. Модель проведення факторного аналізу показників фінансових результатів дозволяє простежити формування показника прибутковості від самого верхнього рівня до самого нижнього, навіть до кожної банківської трансакції (проводки), чи кожного окремого клієнта чи документа. Важливим як наукової точки зору, так і з точки зору практичної реалізації є те, що ця модель представлена за алгоритмом інформаційного забезпечення і алгоритмом контролю та аналізу в практичному використанні. При цьому всі внутрішні фінансові фактори, що спричиняють вплив на показник прибутковості розбиваються на аналітичні фактори 1–5 рівня деталізації. Все це забезпечує можливість мати не тільки високі значення поточної прибутковості банку за умови прийнятного рівня ризиків та забезпеченні високої надійності, а й створює умови для адекватного прогнозування і стратегічного планування перспективної діяльності.

Досліджуючи комплекс питань, пов'язаних з проблемами підвищення прибутковості банку, автор дійшов до висновку не тільки необхідності

використання комплексного аналізу при оцінці діяльності банку, а й необхідності глибокого розуміння факторів впливу, їх складових, тенденцій та перспектив подальшого розвитку. Складність організації і технологій роботи сучасного банку вимагає знань не тільки методик, а й адекватного інформаційного та технічного забезпечення, постійного вдосконалення систем управління, наявності оптимальних технологій продажу банківських продуктів, високого рівня освіти та культури банківської справи. Дане дослідження допомагає у вирішенні питання щодо методичного посилення управління прибутковістю банку з врахуванням складності організації роботи сучасного банку та великого розмаїття факторів, що впливають на його прибуткову і надійну роботу. Використання теоретичних і методичних положень даного наукового дослідження комплексного аналізу фінансових результатів діяльності банку та шляхів його вдосконалення будуть сприяти, на думку автора, процесам реформування, оптимізації та подальшого розвитку систем управління банками України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев І.В., Захарчук О.В., Рим Н.Н. Банківський маркетинг: Навчальний посібник. - Львів: Львівський банківський коледж НБУ, 2001.- 96 с.
2. Асоціація українських банків [Електронний ресурс]/ Офіційний сайт – Режим доступу: <http://aub.org.ua>.
3. АТ «Ощадбанк» [Електронний ресурс]/ Офіційний сайт – Режим доступу: oschadbank.ua.
4. Банківський продукт або що покупають клієнти банку [Електронний ресурс]/Режим доступу: areon.ua/crm-blogs/leschenko/186-crm-bank .
5. Банковское дело: Учебник для вузов/О.И.Лаврушин, И.Д.Малюкова, Н.И.Валенцева и др./Под ред. О.И.Лаврушина.- М.: Финансы и статистика, 2001. - с.176-178.
6. Васюренко О. В. Банківські операції: Навчальний посібник – К.: Знання, 2004 р. – 324 с.
7. Вітлинський В. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку//Банківська справа, 2010 р. – с.27-32.
8. Волкова І.А. Бухгалтерський облік у банках. Навчальний посібник/ І.А.Волкова,О.Ю.Калініна.- Центр учбової літератури, 2009р. – с.64-65.
9. Ганзюк С. М. Фінансові результати діяльності комерційних банків в умовах політичної нестабільності // Економіка та держава № 11/2015 – с. 98-101.
10. Гончаров Ю.В. Управління проектним фінансуванням комерційного банку (за матеріалами ЗАТ КБ «Приватбанк»)// Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №9. - с. 196-208.
11. Герасимович А.М., Алексеєнко М.Д. та ін. Фінансовий менеджмент. Підручник 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К. : КНЕУ, 2009 р. – 599 с.

12. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]/ Офіційний сайт – Режим доступу: ukrstat.gov.ua.
13. Дзюблюк О. До питання про суть комерційного банку і специфіку банківського продукту// Вісник НБУ.- 2006.- № 4 .- с. 60-62.
14. Джозлин Р.В., Хамфриз Д.К. Банковский маркетинг. Введение в рыночное планирование.- М.: Церих – ПЭЛ, 2000.- 96 с.
15. Дмитрієва О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку// Фінанси України. – 2009. - № 5. – с.15-17.
16. Жуков Е.Ф. Менеджмент и маркетинг в банках: Учебное пособие для вузов.- М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 2004.- 191 с.
17. Закон України «Про банки і банківську діяльність» зі змінами та доповненнями від 15.03.2006р. – Відомості Верховної Ради, 2006 - №14. – с.121.
18. Капран В. І. Банківські операції : Навч. посіб. / В. І. Капран, М. С. Кравченко, О. К. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2010.– с.119-127.
19. Кириченко О., Геленко І., Ятченко А. Банківський менеджмент: Навчальний посібник для вищих навч. закладів.- К.: Основи, 2006.- 671 с.
20. Ковшарь А. І. , Марченко О. Г. Шляхи удосконалення Депозитної політики на сучасному етапі. Науковий вісник. - К.: Основи, 2011р. – с. 47-51.
21. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент. Навчальний посібник. – 2-ге видання, перероблене і доповнене. – К.: Знання, 2005. – 485с.
22. Козьменко С.М., Шпиг Ф.І., Волошко І.В. Стратегічний менеджмент банку: Навчальний посібник. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. – 734с.
23. Кочетков В.М., Нікітін А.В. Маркетинг у банку: Конспект лекцій. – К.: Видавництво Європейського університету, 2002. – 88 с.
24. Лисенко О. Що пропонують банки клієнту// Конкретно про банки в Україні.- 2006.- с.34-35

25. Лютий І. О., Солодка О. О. Банківський маркетинг: Навчальний посібник — К. : Знання, 2009. — 395с.
26. Матвійчук І.В. Банківське інвестиційне кредитування//Фінанси України. -2008. - № 10. - С. 117-120.
27. Мельникова І. Маркетингові аспекти формування депозитної бази комерційного банку// Банківська справа.- 2010.- № 3.- С. 40-41
28. Мещеряков А.А., Лисяк Л.В., Фінансовий менеджмент у банках: Навчальний посібник. – К.:Центр навчальної літератури, 2006. – с. 212-218.
29. Миколаєва Т.П. Банківський маркетинг. Навчально-методичний посібник. — М.: Вид.Центр ЕАОИ. 2009. — с.129-135.
30. Миколаєнко С.М. Нові банківські продукти// Банківська справа.- 2008.- № 8.- с. 21-26.
31. Національний банк України [Електронний ресурс]/ Офіційний сайт – Режим доступу: www.bank.gov.ua.
32. Нікітін А.В. Маркетинг у банку. Навчально-методичний посібник. — К.: КНЕУ, 2001. — с.21-68.
33. Новикова І. В., Худолій Л. М., Денисенко М. П., Кабанов В. Г. Банківський маркетинг: Навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Європейський ун-т. — К. : Видавництво Європейського університету, 2003. — с. 155.
34. Орлієнко С. Особливості розробки нових банківських продуктів//Банківська справа. - 2010.- № 3.- С. 24-27.
35. Пашківський А.Е. Оцінка якості кредитного портфеля // Бухгалтерія та банки. 2011. №8. С.27.
36. Положення №337 «Інструкція про касові операції в банках України» від 14.08.2003 р.
37. Положення «Про здійснення переказів коштів фізичних осіб по міжнародних системах переказів коштів в установах ВАТ “Ощадбанк” № 295 від 12.09.2008 р.

38. Примощенко В.В. Банківське інвестиційне кредитування //Формування ринкових відносин .- 2011. - №10. - с.40-43.
39. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку. Навчальний посібник, Київ, 2009. - с.79-84.
40. Проблемы качества банковской деятельности//Банки: мировой опыт.- 2008.- № 1.- с. 14-16.
41. Прокопенко І. Ф. Основи банківської справи : Навч. посіб. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін, В. В. Соляр. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 410 с.
42. Романенко Л.Ф. Товарна (продуктова) політика банку/Бібліотека українських підручників [Електронний ресурс]/Режим доступу: pidruchniki.ws/20080215/bankivska_sprava/
43. Роуз Питер С. Банковский менеджмент: Пер. с англ.- М.: Дело ЛТД, 1997.- с.114-115.
44. Савченко Н.Д. Депозитний портфель кредитного банку. Особливості формування// Банківська справа.- 2011.- № 7.- с. 42-47.
45. Савельєв, Є. В. Новітній маркетинг: навч. посібник / Є. В. Савельєв, С. І. Чоботар, Д. А. Штефанич. – К. : Знання, 2008. – 420 с.
46. Севрук В.Т. Банковские риски. – М.: Дело ЛТД, 1995. – 72 с.
47. Семенюк Л.П. Визначення цілей продуктової стратегії банку як вирішального фактора планування комплексу маркетингу. Харків, 2008. – с.36-39.
48. Ситник Л.С. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – с.278-279.
49. Снігурська Л.П. Банківські операції та послуги. Навчальний посібник. - К.: МАУП, 2006.- с. 277-281;
50. Страхова В. Реформа фінансового сектору, моніторинг процесу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://reforms.in.ua/reforms/reformafinansovogosektoru>

51. Стратегія розвитку банківського продукту [Електронний ресурс]/Режим доступу: esmarketto.info/study-19-1.html.
52. Тулембаєва А.Н. Банківський маркетинг. Навч. посібник. — Алмати: Тріумф «Т», 2007. — с.119-126.
53. Хабаров В.І., Попова Н.Ю. Банківський маркетинг. МФПА. — М., 2008. — с.6-28.
54. Штейн О. Нові тенденції в розвитку банківського маркетингу // Вісник НБУ. — 2006. — № 8. — с.12-18.